

Rysslands krig mot moderniteten

ALEXANDER ETKIND

Rysslands krig mot moderniteten

Översättning Ola Wallin

ERSATZ

© Alexander Etkind, Wien 2024

© Ersatz, Stockholm 2024

Originalets titel Russia against Modernity

Översättning från engelska och ryska Ola Wallin

(Den engelska originaltexten har utökats med

författarens kompletteringar på ryska)

Korrekturläsare Wera Minth

Omslag, grafisk form & sättning Ola Wallin

Tryck Scandbook, Falun 2024

ISBN 978-91-89906-10-5

www.ersatz.se

Författarens tack 7

Inledning 9

1. Moderniteten i antropocen 11

*Mitt argument · En smak i stället för en plan · Tillit ·
Putinismen i Eurasien · Förnekelse · Lögn · Normalisering*

2. Petrokrati 37

*Utvinning eller produktion? · Den enes förbannelse,
den andres välsignelse · Avindustrialisering ·
Rubeln i ruiner*

3. Den parasitära staten 59

*Privatiseringar · Korruption · Globala
konspirationsteorier · Sanktioner*

4. Den så kallade eliten 77

*Ojämlighet · Den ryska 1 procenten ·
Offshore är ödet · Tillväxt och demokrati*

5. Den offentliga sfären 91

*Massmedier · Internet · Universiteten ·
Folkhälsan och covid · Katechon · Aleksej Navalnyj*

Författarens tack

6. Genus och degeneration 117

*Kolväten och genus · Kärnfamiljen ·
Könsklyftan i ålderdomen · Faderlöshet ·
Degenerationens faktorer · Babusjkor ·
Farfarsväldet*

7. Det putinistiska kriget 141

*Generationernas krig · Expertisens olidliga lätthet ·
Tysklands finlandisering · Folkmord och fetischism ·
Berättelsen om Z · Putins tal på tröskeln till kriget ·
Nemesis · Vägen till världskrig*

8. Ryska federationens sönderfall 177

*Oljan eller luften? · Rysk imperialism ·
Imperialistisk handel · Att införa handel
med våld · De två Krimkrigen · Revanschismen ·
Etnicitet eller politik? · De små folkens
rättigheter · Bullitts försök ·
Vem behövde denna Federation?*

APPENDIX

Anmärkningar 209

Personregister 221

Årtionden av observationer och diskussioner ligger bakom den här boken, men texten skrevs under månaderna direkt efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina den 24 februari 2022. Jag är tacksam mot de institutioner som har stöttat mig under dessa år och månader: European University Institute i Florens, College of the Future vid universitetet i Konstanz och Central European University i Wien.

John Thompson på Polity Press gick (nästan) villkorslöst med på mitt förslag. Pavel Kolář, Gruia Badescu och Aleida Assmann hjälpte mig att hitta de rätta orden för mina tankar under våra diskussioner i Konstanz. Juliane Furst och flera anonyma granskare läste manuskriptet och gav ovärderlig feedback. Dirk Moses och Michael Berdy gav mig i uppdrag att skriva artiklar som jag kunde återanvända för den här boken. Tim Clark, John Kennedy, Anatoly Belogorsky och Maria Bratischeva hjälpte mig generöst med kritik och redigering. Mark Etkind, som alltid en inspirationskälla, finslipade några av mina formuleringar. Den svenska utgåvan är en översättning av den engelska originaltexten, med kompletterande partier (cirka 30 % mer text) översatta från den ryska utgåvan. Flera generationer av studenter och vänner i Sankt Petersburg, Cambridge, Lviv, Florens, Riga, Wien och annorstädes kommer här att finna mina svar på deras frågor och invändningar.

Inledning

Detta är en kompakt bok om en kompakt modernitet och dess uppblåsta, arkaiska fiender. Boken är skriven i krigstid, och läsaren kommer att känna av min otålighet. Emellertid började jag formulera detta narrativ långt innan det ryska kriget i Ukraina återupptogs i februari 2022. Kapitlen består av mina reflexioner kring Rysslands energipolitik, klimatpolitik, covidhantering, offentlighet, demografi, genus, ojämlikhet och krig. I det sista kapitlet presenterar jag ett riskfyllt men alltmer realistiskt projekt för att upplösa Ryska federationen. När detta skrivs pågår fortfarande kriget. Förvissad om att det skulle ta slut, ju förr desto bättre, bestämde jag mig för att skriva hela texten i imperfekt.

Jag ville att boken skulle vara kortfattad och skarp, mer av en pamflett än en avhandling. Presentationens lätthet är tänkt att utgöra en motvikt till de diskuterade ämnenas tyngd. Ingenting rensar synfältet, ingenting skingrar dimman bättre än krig. Komplexitet frodas i fredstid – krig bringar klarhet. Krig förändrar allt, först nuet, sedan framtiden och slutligen det förflutna. Som studieämne är krig mer tvärvetenskapligt än fred. När jag utvecklade min uppfattning om den ryska *stopp*modernismen använde jag mig av nationalekonomi, idéhistoria, internationella relationer och andra discipliner.

Några av mina favoritförfattare – Aleksandr Tjajanov, John Maynard Keynes, Karl Polanyi, Michail Bachtin och Fernand Braudel – skrev sina bästa böcker under stora krig. Förtvivlan är a och o – den fokuserar på livets värsta aspek-

ter och lyfter fram dem i ljuset, avslöjar det hemliga och tvingar oss att dissekera det osynliga. Medkänslan för vissa och föraktet för andra tvingar oss att glömma den akademiska objektiviteten. Sorgen utgörs av minnen, bilder och frågor: Hur kunde detta hända? Kunde det ha förhindrats? Men det finns också en nemesis i denna mimesis: Hur ska man göra för att inte ge upp, hur ska man övervinna? Finns det en vedergällning som kan stoppa våldets onda cirkel?

Efterkrigstider är intellektuellt produktiva: de producerar idéer som ger näring åt nästa generation, men garanterar inte att denna inte startar nya krig.¹ Det som historiker kallar efterkrigstiden är den bästa tiden för investerare och arkitekter, men också filosofer och historiker har fullt upp: en värld som skakats av krig behöver startas om, tänkas om, omorganiseras och förankras på nytt. När Ryska imperiet erövrade Königsberg första gången undervisade Immanuel Kant i staden och skrev sin *Kritik av det mänskliga förnuftet* efter att de utländska trupperna hade lämnat landet. Under resten av sitt liv arbetade Kant med idén om den eviga freden, men Ryssland förkastade den; få platser på jorden är längre från den eviga freden än Kaliningrad.² År 1921 i Strasbourg, en stad som också bytt ägare, skrev Marc Bloch om lögnernas dödliga kraft: »Falska nyheter ... fyller hela mänsklighetens liv ... Vi ser hur falska nyheter föds och sprids i alla länder, på fronten och på hemmafronten ... Det är lämpligt att påminna om ett gammalt tyskt ordspråk: »När kriget bryter ut sprids lögnerna som sand.«³

I lögnernas öken finns det brunnar av sanning kring vilka oaser av fred grönskar, om inte sanden tar över. Vi är levande sandkorn och droppar av detta vatten. Valet mellan öken och oas är upp till oss. Det är i den berättelsen vi lever.

1. Moderniteten i antropocen

Det rysk-ukrainska kriget började 2014. Vid den tidpunkten var moderniteten (eller moderniseringen) ett lika centralt problem för Ryssland som suveräniteten var för Ukraina. Putins Ryssland gjorde anspråk på arvet efter Sovjetunionen, samtidigt som landet såg sig självt som modernitetens ledare och framstegets häröld. År 1992 skrev den brittiske sociologen Zygmunt Bauman, som var född och uppvuxen i Polen och själv upplevt kommunismen: »Kommunismen var modernitetens mest nitiska, kraftfulla och oförskräckta förkämpe ... Det var under kommunismens fana, inte kapitalismens, som den djärva drömmen om framsteg ... har förverkligats mest radikalt: stora byggprojekt, obegränsade sociala experiment, storslagna tekniska lösningar, den totala omvandlingen av naturen.«¹ I denna värld av stål, olja och krut fanns det inte mycket utrymme för män och kvinnor. Den allsmäktiga staten underkastade människor och natur denna påtvingade modernitet, som stagnerade och blev alltmer föråldrad för varje årtionde som gick. Detta var *paleomoderniteten*, och Sovjetunionen var dess mest nitiska förkämpe.

Mitt argument

Putins krig var en »specialoperation« mot den ukrainska nationen, statsbildningen och kulturen. I en vidare mening var det riktat mot hela den moderna världen – ekologisk medvetenhet, global energiomställning och digitalisering.

Alla definitioner av modernitet innehåller deskriptiva och normativa komponenter. Antropocen suddar ut gränserna mellan dessa två. För att överleva denna kris behöver vi en ny modernitet som är reflexiv, ansvarsfull och decentraliserad.² Den nya sociala ordningen tar hänsyn till inte bara individens intressen utan även planetens. Den skiljer sig i grunden från tidigare typer av världsordning, oavsett om det handlar om den byråkratiserade moderniteten i slutet av 1800-talet enligt Max Weber eller paleomoderniteten i början av 1900-talet. Jag kommer att kalla den nya gröna moderniteten för *gaiamoderniteten* för att hedra Gaia, den antika gudinnan som i Bruno Latours moderna teori har blivit namnet på en omfattande organism som inkluderar all levande och död materia på jorden.³ (Här finns en oavsiktlig ordlek, men jag har ingenting emot att detta inte helt eleganta begrepp också kan låta som »gaymodernitet« i ryska öron.) I paleomoderniteten kännetecknades framstegen av en allt intensivare exploatering av naturen: med varje successivt civilisationssteg förbrukades allt fler resurser och allt mer energi, och det var det enda sättet att göra framsteg. Den gröna moderniteten kräver däremot en minskad förbrukning av energi och materia för varje ny enhet av arbete och njutning. Dessa två typer av modernitet uppvisar det motsatta förhållandet mellan natur och framsteg.

Gaias tid är oändlig, men vi är en del av den, och därför förändras den också i takt med historien. Under de nya förhållandena kommer mänskligheten att behöva hantera de problem som skapats av paleomoderniteten – globala föroreningar och miljöförstöring. Vi måste överge fossila bränslen, utveckla strategier mot miljöhot och glömma fetischer som ekonomisk tillväxt, paleomodernitetens de-

finierande parameter. Oavsett om det gäller transporter, vapen eller datorer är det dags för en ny estetik där endast det kompakta tas i bruk och endast det småskaliga är vackert. Men även i den gröna moderniteten fortsätter staten att spela en nyckelroll. Statens betydelse blir bara större i takt med att våra miljöproblem förvärras. Utan staten kan Gaias utmaningar inte mötas, därför är politiken avgörande för den här epoken.

Den paleomoderna staten symboliserades av Leviathan, ett patriarkaliskt monster som tvingade människor att lyda och arbeta. Den moderna staten är en del av Gaia, den moderliga essensen som förenar natur och människor till en enda organism. Gaia är välvillig, men förlåter inte misstag. Om Leviathan försökte stoppa historien, lever och förändras Gaia med oss. Vi lever fortfarande i det *risksamhälle* som Ulrich Beck beskriver, men våra stater håller på att återgå till ett nytt *naturtillstånd*, som snarare är motsatsen till det som Thomas Hobbes avsåg med detta ord.⁴

Den gröna moderniteten har inte riktigt kommit än. Det är fortfarande en utopi, men den kommer att förverkligas när både naturen och människorna ingår i den politiska ekvationen. Den gröna moderniteten är demokratisk. Planetens intressen företräds av en grupp experter, men väljarna, som har sina egna mänskliga intressen, har sista ordet. Viktigast av allt är att en sådan modernitet är reflexiv. Efter att ha misslyckats med så många andra uppgifter bidrar vi med vår reflexivitet till Gaias spontana liv.

En smak i stället för en plan

Den gröna moderniteten är en permanent revolution och en världsrevolution. Men till skillnad från de båda begreppens upphovsman, Lev Trotskij, har våra ledare ingen tid för försök och misstag. Är det därför de är så tveksamma till att agera?

Gaiamoderniteten utvecklar en viss smak, ett system av estetiska preferenser som är fundamentalt annorlunda än paleomodernitetens. Tänk er Greta Thunberg som talar med Donald Trump, eller Putin som talar med Zelenskyj: i båda fallen skulle samtalspartnerna avsky varandra. Men dessa två typer av modernitet möts regelbundet i det offentliga rummet. Deras ömsesidiga avsky tar sig omedelbart en estetisk form, och först därefter en politisk. Ironiskt nog spelar kulturella faktorer en större roll under auktoritära regimer än under demokratiska. I en demokrati fattas politiska beslut till stor del med hänsyn till ekonomin och miljön, och dessa frågor diskuteras flitigt under valkampanjer och debatter. När auktoritära ledare sitter vid rodet är det deras idiosynkrasier – estetiska preferenser, kulturella och sexuella fördomar, etniska stereotyper, historiesyn – som påverkar samhällsstrukturen och dikterar statens politik.

Paleomoderniteten, med dess behov av naturresurser, oavsett om det rör sig om fossila bränslen, metaller eller naturfibrer, byggde på råvarukolonialism, invandrarimperialism och militärindustriell kapitalism. Värdefulla resurser fanns alltid långt från befolkade centrum – det var det som gjorde dem värdefulla. Staterna behövde erövra, tillägna sig och kolonisera mer och mer territorium. Människor som bodde där förtrycktes, förflyttades eller dödades, och en ny »produktiv« (eller snarare utvinnande) befolkning

flyttades in i deras ställe. I jakten på råvaror tillgrip de paleomoderna staterna två metoder: extern och intern kolonisering. Den förra innebar att man erövrade utomeuropeiska territorier, den senare var karakteristisk för stora landimperier som Ryssland. Intern och extern kolonisering växlade med varje ny ockupation eller annektering, och sedan, när imperiet kollapsade, växlade de i omvänd ordning. Först blev det externa internt, sedan blev det interna externt. De grundläggande verktygen – rasism, folkmord, exploatering, kreolisering – användes i båda fallen.

Den gröna moderniteten ställer paleomoderniteten på huvudet. Miljövänlighet och säkerhet, hållbarhet och decentralisering är de nya kännetecknen på det nya framåtskridandet. Genom att använda förnybar energi kommer självständiga *prosumers* att göra slut på det feudala beroendet av resurser från avlägsna öknar och träskmarker. Den nya moderniteten kommer att avskaffa de transportvägar som paleomoderniteten förlitade sig på. Utan pipeliner och tankfartyg kommer pirater och terrorister att ha färre mål, och brottsbekämpande myndigheter kommer att ha mindre makt. Denna utopiska modernitet kommer att skilja det goda från det onda som var oundvikligt i den paleomoderna världen. Den nya moderniteten värnar om antropologisk mångfald – ursprung, kön och kunskap – och avskyr monopol och oligarki. Den ger utbildning och underhållning genom internet och minskar deras miljöpåverkan. Gaiamoderniteten kommer att vara kosmopolitisk: utan egenintresse i globaliseringen kommer den att bry sig om allas bästa. Precis som en del gnostiska sekter predikar kan frälsningen bara vara kollektiv – antingen kommer alla att bli frälsta eller så kommer alla att förgås. Gaiamoderni-

teten är en utopi i vardande. Vi lever i dess födslovåndor, och historien accelererar.⁵

Men det finns många bland oss som håller fast vid den gamla ordningen eftersom de äger de rikedomar som den skapade. Dessa människor, den gamla världens rester, är redo att kämpa för den: den gröna moderniteten kommer att beröva dem mycket utan att lova nästan någonting. Rysslands angrepp på Ukraina är en av konflikterna på denna front. Allmänhetens växande medvetenhet om klimatförändringar och social ojämlikhet har blivit ett verkligt hot mot en stelnad byråkrati som lever på fossila bränslen. För dessa *oiligarker* och tjänstemän utgör denna utveckling i sig ett dödligt hot: den kommer att förstöra energimarknaden och ta ifrån Ryssland dess huvudsakliga inkomstkälla, den kommer att beröva landet de åtråvärda fördelarna som klimatförändringarna påstås medföra, och den hotar att göra den etablerade ordningen »oförutsägbar« med sina sociala och könsbundna ojämlikheter.

I sin konfrontation med moderniteten har den ryska staten utvecklat nya olje- och gasfält, ockuperat andra länders territorier, byggt upp guldreserver, finansierat högerextrema rörelser runtom i världen och förstört delar av Ukraina. Allt detta gjorde den inte av efterblivenhet, utan med en sällsynt envishet och beslutsamhet. När den ryska eliten gjorde sitt historiska val valde den att bygga en stat och ett samhälle enligt en primitiv modell för avmodernisering. Kreml införde denna modell först i sitt eget land och tog den sedan till den internationella arenan.⁶ Först gjorde man det fredligt, »i samförstånd«, sedan började man införa sina idéer om gott och ont med vapenmakt. I denna ambition har Ryssland funnit allierade, ändå är projektet att

vrida tillbaka den historiska tiden en rent rysk »special-operation«: stoppmodernismen.

Kreml visade prov på målmedvetenhet och oväntad uppfinningsrikedom och använde en mängd olika strategier i sitt motstånd mot den gröna moderniteten: man ignorerade den globala uppvärmningen, blandade sig i valkampanjer och startade krig. Men det fanns ingen hemlig och långsiktig plan som samordnade dessa aktiviteter. Aktörerna i Putins stoppmodernism agerade spontant, utan överenskommelser, på egen risk och, viktigast av allt, utifrån sin egen smak. Den brittiske sociologen Anthony Giddens struktureringsteori ger en god förklaring av detta fenomen: aktörer skapar strukturer som skapar möjligheter för nya handlingar, och dessa handlingar förändrar i sin tur den ursprungliga strukturen, vilket öppnar vissa möjligheter och stänger andra.⁷ Varje gång den styrande klicken ställs inför ett val vägleds den inte av en övergripande plan utan av sina egna böjelser: *en smak i stället för en plan*, personliga preferenser i stället för konsekventa handlingar.

Det fullskaliga kriget mot Ukraina och hela världen har förvandlat en långsam, tvehågsen avmodernisering till en destruktiv kampanj mot moderniteten. Invasionen, som förbereddes i hemlighet, även om den inte undgick de amerikanska och brittiska underrättelsetjänsterna, chockade de flesta ryska, ukrainska och europeiska intellektuella. Ännu i januari 2022 ansåg mina vänner och kollegor i Ryssland och Ukraina att sannolikheten för en invasion var försumbar och att själva tanken var skrattretande. »Ingen förväntade sig detta krig«, skrev Masha Gessen, som besökte både Moskva och Kyjiv en kort tid före invasionen. »Det här kriget var omöjligt att föreställa sig. Det var omöjligt

att tro att det var sant, till och med när det hade börjat.«⁸ Men invasionen inträffade. Olika människor lever i olika världar, som var och en hålls samman av olika krafter – psykologiska, estetiska och politiska. Med krigsutbrottet kolliderade dessa världar – en chock för vissa, en triumf för andra, och hårt arbete för alla som måste omstrukturera sina subjektiva livsvärldar som blivit oanvändbara.

Beslutet att gå ut i krig var en medveten handling av just den typ som Carl Schmitt (hans teorier följdes nästan öppet i Kreml på 2010-talet) ansåg vara grundvalen för all politik. Kriget var inte resultatet av några rationella beräkningar – snarare förändrade det grundvalen för alla beräkningar. Ett fåtal människors och institutioners handlingar avgjorde miljontals andra människors handlingar, liv eller död.⁹ Detta är strukturering i praktiken: aktörer skapar strukturer, dessa strukturer avgör de framtida handlingarna, och aktörerna själva förändras till oigenkännlighet under processens gång. Det spelar ingen roll om de hade en plan eller inte, och även om de hade en så följde de den knappast. När aktörerna fattar beslut styrs de av sina preferenser, och deras smak cementeras med varje beslut. Det är så estetiska och kulturella preferenser kommer in på den politiska arenan, påverkar ekonomiska och internationella relationer och driver historien framåt, bakåt eller i sidled.

Tillit

Moderna länder utvecklas genom att balansera civilsamhället och statsmakten.¹⁰ Denna känsliga balans vilar på tillit. Tillit är en subjektiv känsla, men ligger till grund för djupa strukturer. Som den tyske sociologen Niklas Luhmann träf-

fande har uttryckt saken: »Om det inte finns någon tillit är det osannolikt att du stiger upp ur sängen på morgonen.«¹¹ Redan före kriget, och än mer under kriget, vaknade och somnade miljontals ryssar med en känsla av tvivel och apati. Bristande tillit är destruktivt för individen; när många förlorar sin tillit går samhället under. Tillitskollapsen leder till en katastrof vars namn är revolution.

Tillit kan påtvingas av en allsmäktig stat: specialister på Rysslands historia talar om påtvingad eller låtsad tillit.¹² När staten är på tillbakagång står valet mellan tystnad och protest. Verklig förändring kan ta årtionden, och under tiden produceras bara korruption och utsläpp. I ett risksamhälle, skrev Ulrich Beck i kölvattnet av Tjernobylolyckan, »urholkas tilliten av människornas förväntan på katastrofer«.¹³

Under paleomoderniteten var krediten det viktigaste exemplet på tillit: en låntagare ingick en relation med en långivare på lika villkor, och ömsesidig tillit byggde på individuellt ansvar. Tillit under gaimoderniteten innebär sopsortering, rent vatten och fredlig politik. Allt detta kan människor bara uppnå tillsammans, genom gemensamma ansträngningar. Detta är ett område med kollektivt ansvar för myndigheter och medborgare. Vid miljöförstöring, pandemier eller diktaturer återgår människor till Hobbes »naturtillstånd«, men i dag råder inte »ett allas krig mot alla«, utan en konflikt mellan samhället och naturen. Mellanhanden i den konflikten är alltid staten.

Vår situation liknar en ny vildmark, där vår tillit är svag och selektiv: lita på vänner men kolla upp dem; hata fiender. Minns ni när postmodernismen förklarade att alla kulturella fenomen var likvärdiga? Det var inte den vi borde ha fruktat. Det verkliga hotet var stoppmodernismen. Dess

karaktäristiska drag har ännu inte visat sig fullt ut, åtminstone inte innan det här kriget bröt ut. Nu är det dags att tänka om. Det finns inte längre utrymme för blind tillit: alla risker kan beräknas, liksom motåtgärderna. Lita på er grannes vilja att inte förorena luften eller sprida ett virus – men kolla upp det. Samma sak gäller för regeringarna. Det är deras uppgift att skydda oss, och om de ökar utsläppen i stället för att minska dem bör de avsättas. Det är dags för en ny moralisk autonomi. Lita på dig själv, då kommer du att stiga upp på morgonen.

För att överleva antropocen måste vi lita på experterna. Vår värld är full av förändringar som vi inte kan förstå utan deras hjälp. Endast experterna kan berätta för oss om klimatförändringarna, virusen, vatten- eller luftföroreningarna. Få av oss kan verifiera deras resultat, men vi är alltid ivriga att diskutera deras slutsatser och rekommendationer. Så fungerar den offentliga sfären, den offentliga debatten – den gröna modernitetens viktigaste mekanism. Misstro splittrar den här sfären i grupper som vägrar att lyssna på varandra. Det skapar en kulturell klyfta mellan vanligt folk å ena sidan och experter och makthavare å den andra. De förra litar inte på de senare och lyssnar inte. Sabotage som motståndsmetod är inte ett så maktlöst vapen som det kan tyckas. Misstro fungerar ofta som en självuppfyllande profetia. Du tror att det är meningslöst att sortera soporna och låter bli att sortera. Det osorterade skräpet hamnar på samma soptipp som det sorterade skräpet, vilket bekräftar din likgiltighet i frågan. Samma sak med vaccinationerna: om du inte tar sprutan så dör inte hela världen för det. Om du blir sjuk eller dör kommer diagnosen att ställas av de experter som man inte litar på.

Klyftan mellan eliten och allmänheten tål inget vakuum. Den folkliga uppfinningsrikedomen fyller den på sitt eget sätt: skrattekultur (Michail Bachtin), dolda transkriptioner (James Scott), eller konspirationsteorier som det heter nu – förtiden. Om experterna är för långt ifrån människorna i sitt sätt att förklara, och eliten ännu längre ifrån dem i sitt sätt att leva, då får konspirationsteorierna påtagliga drag av självuppfyllande profetior. I Ryssland har korruptionen, ojämlikheten och misskötseln urholkat allmänhetens tillit.¹⁴ Tragiskt nog nådde denna process sin kulmen just när tilliten var som viktigast: strax före pandemin, när världen stod inför akuta beslut om global avkarbonisering och Ryssland redan hade inlett ett odeklarerat krig.

Putinismen i Eurasien

Putin strävade efter att återupprätta en paleomodernitet av sovjetiskt snitt – ett rike av olja, stål och rök, militär styrka och påtvingad enighet. Sovjetunionens makt och ära vila på de socialistiska idealen om broderskap och allas lika värde. Även om dessa ideal inte uppfyllades var socialismen effektiv när det gällde att stävja den systematiska korruptionen. Putin och hans klick ville kombinera det sovjetiska förflutnas lockelser med den postsovjetiska korruptionen. Deras version av paleomoderniteten bestod av det sovjetiska arvet – resursslöseri, cynism och misstro – och den nya tidens enorma och växande ojämlikhet. Ulrich Beck har skrivit att »social ojämlikhet och klimatförändringar är två sidor av samma mynt«.¹⁵ Konfronterad med de två stora utmaningarna – klimatförändringarna och ojämlikheten – har Kreml ställt sig på samma sida som libertaria-